

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2. gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 15. julija 1874.

Obseg: Zmukanje, maščenje ali drozganje grozdja ob trgatvi. — Naznanilo kmetovalcem. — Poročilo glavnega odbora kmetijske družbe Kranjske za občni zbor 6. maja 1874. (Konec.) — Kras nekdanj in sedaj. — Vsem slovenskim narodnjakom. — Koder Vošnjakovci hodijo, tam trava ne raste. — O slovensko-nemškem delu Wolfovega slovnika. — Moj pès. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Zmukanje, maščenje ali drozganje grozdja ob trgatvi.

Spisal Rihard Dolenc, vodja deželne vinorejske šole na Slapu pri Vipavi.

Nabrano, ali kakor pravijo vinorejci enih slovenskih vinorejskih krajev, natrgano grozdje se mora pred vsem daljnim podelovanjem v dokipelo mlado vino zmečkati, ali zmastiti, zdrozgati. Jagode se morajo namreč s pritiskanjem tako raniti, da v teh obdržani sok ali mošt po nastalih spokah lahko izteče.

Moči za zmečkanje jagode ni treba ravno velike, ker so lupinice mehke. To delo se pa izvršuje v različnih vinorejskih deželah različno, na več načinov. Tako vidimo nedvomno na najvišji stopinji vinoreje stoječega vinorejca, že na dva načina mastiti. Manjši se poslužuje v ta namen mastilne kadice in mastilnega droga; večji sploh mastilnega ali grozdnega mlina. Mastilna kadica je navadnim manjšim kadem za kislo repo in zelje skoraj popolnoma enaka; razločuje se od njih le v tem, da ima na zgornjem širokem robci dve ušesi, da se lože prenaša. Dno je nekoliko močnejše in pa preluknjano. Mastilni drog je 3 do 4 čevlje dolg, zdolej debelejši, zgorej tanjši kos lesa; torej zelo enak onim, kateri se rabi pri zmečkanju kuhanega krompirja, repe, korenja itd. Rabi pa za maščenje grozdja Renski vinorejec oboje tako-le: Vrh večje, ampak vendar nizke kadi, položi dve močni deski, kateri tako pritrdi, da je za 2 čevlja ena od druge, ter da se ne premakujeta. V sredo teh dveh desk (toraj tudi v sredo večje kadi) postavi mastilno kadico. V to vrže primerno množino grozdja, katero na deskah stoji, z mastilnim drogom tako dolgo tlači, dokler niso vse jagode razmaščene. Sok ali mošt odteče po luknjicah v spodnjo kad, tropine ostanejo v zgornji, iz katere se izgrebejo, da se more zopet drugo grozdje v njo djati in raztlačiti.

Tako zmasté manjši Renski vinorejci svoje grozdje precej hitro. Pri vsem delu pa ljubi ta največjo snago, ker mu je dobro znano, da je snaga duša umnega kletarstva. Manjši posestniki družih vinorejskih dežel, kakor spodnji Avstrijanci, Štajerci itd., zelo vsi na ravno ta način ravnajo z grozdom. Da, še naš vrli Dolenc se mu zelo približuje. Manjši Dolenski vinorejci izmasti namreč svoje grozdje s primernim kolom koj v bretici, v katero ga je nabral. Maščenje gré sicer na ta način počasi izpod rok, vendar se mu ne more oči-

tati, da nesnažno dela, in s tem je dosti rečeno. Ker se na ta način le počasi more grozdje zmečkati, naj bi se toraj tudi Dolenski manjši posestniki rajši Renske mastilne kadice posluževali, grevalo jih gotovo ne bo. Pri večih in prav velikih vinorejcih, naj si bode ob Reni, na Ogerskem, Štajarskem, spodnjem Avstrijskem, da, tudi po našem Dolenskem sèm ter tje najdemo dandanes maščenje z grozdnim ali mastilnim mlinom v splošni rabi. Ti služijo izvrstno, kajti z njimi se masti zelo hitro, snažno in popolno, vrh vsega tega pa še prav malo stanejo. Za 25 do 30 gold. se dobé že izvrstni grozdni mlini. Vse te prednosti mašččenja z mlinom ustvarile so temu tako rekoč vhod v vse vinorejske dežele; izjemo dela le naša lepa Vipavska dolina, v to še ni priromal, v tej je še skoraj popolnoma bela vrana. (Dalje prihodnjič.)

Poročilo

glavnega odbora kmetijske družbe Kranjske

za občni zbor 6. maja 1874.

B. Gledé družbinih opravil se poroča naslednje. (Konec.)

Meseca januarija 1873 od sl. c. k. ministerstva za kmetijstvo sklicani vinski zbor je pretresal vprašanje: „Ali se kaže naprava in delavnost krajinah družeb za vinstvo, in ali zaslužijo, da se pospešujejo?“ in je razsodil, da je v njih izdatni pripomoček za pospeševanje in povzdigo vinoreje in tudi za zboljšanje materialnega stanja malega vinskega pridelovanja, ter jih živo priporoča in zapoveduje; pri tem se je zlasti kazalo na Štajarske vinorejske družbe.

Sl. c. kr. ministerstvo kmetijstva, katero želi in si prizadeva za posnemanje vinskih družeb Štajarskih, je centralnemu odboru z višim dopisom od 1. decembra 1873 št. 13080/1762 ukazalo, pravila Štajarskih vinskih družeb in dve poročili o njihovem delovanju od začetka njihovega obstanka v družbeno naznanila sprejeti in jih tudi po posebnih odtisih v slovenskem jeziku po vinorejskih okolicah po moči razširjati. Sl. ministerstvo je obljubilo poravnati stroške za slovenski prevod ter je ob enem vravnalo, da naj se od slovenskih posebnih odtisov 500 razdeli v domači deželi, 400 odtisov naj se pošlje Štajarski, 100 pa Goriški kmetijski družbi za razdeljenje med slovenske vinorejce tamošnjih okrajev, 250 odtisov na neposredno sl. c. k. ministerstvo za rabo.

Ta ukaz je centralni odbor točno rešil, nakazano število odtisov sl. ministerstvu in kmetijskima druž-

cega mladega zajca ali jerebico ali kacega družega tiča, da lisica, kedar jo priganja lakota, se tudi prikrade k hišam in vkrade perutnino. Al škoda, katero nekatere teh živalic sem ter tje napravijo, je le mala, in ne vredna primerjanja s koristjo, katero vse one živalice napravijo s pokončevanjem škodljivih mrčesov in miši. Vendar se pa za ohranitev teh koristnih živali nič ne stori in najemniki lova še celó plačujejo strelca še celó taci živali, katere lovu nič ne škodujejo.

Zajec napravi stokrat toliko škode in mnogokrat še več, kar je vreden, med tem, ko sova in jež lovu nič ne škodujeta in vendar te koristni živali lovec preganja. Če pa podlasica, dihur, sokol, vrana in krokar tje in sem kako jerebičico ali škrljanca pojedó, tako pa tudi na milijarde poljskih miši in škodljivega mrčesa pokončajo.

Pridni opazovalci so se prepričali, da dihur na dan 40 do 50 miši, podlasica ravno toliko, sova 15 do 20, vrana, krokar in sokol po 10 do 15, in jež ravno toliko, če ne več miši pokončá. Ako računimo le 200 dni v letu, v katerih morejo te živalice miši pokončavati, najdemo to-le:

dihur pokončá primeroma	9000 miši,
podlasica „ „	9000 „
sova „ „	3400 „
vrana „ „	2400 „
krokar „ „	2400 „
sokol „ „	3000 „
jež „ „	3000 „
lisica „ „	4000 „

Vkup 356000 miši.

Na leto pokončá toraj poprečno ena teh živalic 4450 poljskih miši, tu se ve še niso štete one, katere podlasica, dihur, jež i. d. pozimi pri skednjih in pohištvi vjame in poje. Ako računimo, da je v gozdih in gozdičih enega okraja le 20.000 vran, krokarjev, sokolov, sov, lisic, dihurjev, podlasic in ježev, in vsaj toliko se jih lahko šteje, če se le preveč ne preganjajo, bomo našli, da te živali na leto blizo 100 milijonov poljskih miši in zraven še neizmerno veliko ogercev ali ličink in družega mrčesa pojedó. Po vsem tem se lahko trdi, da te in njih zarod na leto eno milijardo miši pokončajo.

V taci gozdnatih krajih se tudi ne sliši govoriti o mišji zjedini, toliko huja je pa ta nadloga v ne gozdnatih ravninah Ogerskih.

Zdaj pa pogledimo po naši Avstriji. Kje najdemo lepo doraščene gozde, kje gozdiče visocega drevja, kje so prvotni gozdi nekdanje gozdnate dežele Sedmograške? Kje se te pri gospodarstvu natore silno potrebne živali, pokončevalci mrčesa varujejo? Zalibog, nikjer! razun morebiti v onih delih Karpat, v katere še noben človek ni prišel. Zarad tega se je k pomanjkanji lesa in h klimatičnim nesrečam ali uimam še pridružila ta nadloga, da miši napravljajo jako veliko škode, katere tudi trud najumnejših gospodarjev ne more odvrniti.

„Kärnt. Bl.“

Zmečkanje, maščenje ali drozganje grozdja ob trgatvi.

Spisal Rihard Dolenec, vodja deželne vinorejske šole na Slapu pri Vipavi.

(Dalje in konec.)

V Vipavi masté izvzemši le malo vinorejcev, z nogami. Delavec obleče pri maščenju kratke hlačice, podobne onim za kopanje namenjenim. Pred delom si še noge opere, in hajd v z grozdom napolnjeno, 4 in še več čevljev globoko kad ali bedenj. O Vipavci!

kako dalječ ste vendar za drugim vinorejskim svetom? Pomislite, kako počasi gré tako maščenje izpod rok! Pomislite pa tudi, kako s tem maščenjem snažnosti, glavnemu pogoju umnega kletarstva vstrezate! Marsikdo me bode zavrnil: saj si mastilci pred maščenjem noge operejo, so toraj snažni, in ako že kaj nesnažnega v mošt pride, saj vrže med kipenjem zopet vse iz sebe. Al tak vgovor ne veljá, naj si tudi mastilci noge operejo, dobro operejo, vendar to se ne more odvrniti, da bi se pri maščenju ne potili. Človeški, kakor tudi vsak živalski pot, ima v sebi različne, tudi amonijakalične soli v raztopljenem stanu; kar je pa v moštu raztopljenega, to ostane raztopljeno tudi v vinu, kajti le neraztopljene trde stvari more kipenje iz mošta izbacniti.

Kako pogubljiv je za vino amonijak, kako pogubljive vse njegove zveze, soli itd., uči nas gotovo dobro popolnoma dognana resnica, da se lahko največi sod vina z eno samo kapljico scavnice dočest uniči. Pa ne le vsled potenja pride lahko amonijak v mošt, ampak še po drugi poti, in po tej v veliko večji meri. Nočem je omeniti, zadostuje naj, da rečem: le nekoliko naj bodo delalci — mastilci — z gospodarjem nezadovoljni, le skušajo naj temu klubovati — koj je najdena. In potem naj se človek čudi, ako se marsikako, po grozdu soditi, dobro vino, vendar-le pokazi. Prva stopinja, katero morajo toraj Vipavski vinorejci storiti, ako hočejo napredovati v kletarstvu, je gotovo ta, da zavržejo vsi maščenje z nogami, ter manjši po mastilnih kadica, večji pa po grozdnih mlinih sežejo. Da se bode drugo lože zgodilo, to je, da ne bode treba večim posestnikom mline še le bog vedi od kod naročevati — in to znabiti za drag denar — sklenil je pisatelj teh vrstic take mline domá izdelovati, ter jih po najnižji ceni oddajati. Dobička pri tem noče iskati nobenega, ker mu je vstrezeno, da le Vipavsko kletarstvo enkrat napredovati prične. Kdor si toraj mastilen mlin želi, oglasi naj se brž ko mogoče pri pisatelju na Slapu, da bode vedel, koliko jih napraviti.

Potreba živinskih sejmov v Lescah.

Z Gorenskega 17. julija.

V 24. listu letošnjih „Novic“ priporoča g. Luka Porenta napravo sejma za čebele v Lescah prve dni meseca avgusta. Hvale vredna je ta misel in vsem Gorenskim čebelarjem prav po godu. Ravno tako potrebni, in skoraj še bolj, se nam zdé nekateri sejmi za živino v tem kraju, ki jih zeló pogrešamo. Znano je, da naša Gorenska živina povsod dobro stori, kamor se prežene in prepelje. Dozdaj so imeli Poljanci, Korošci in drugi kupci navado, da so hodili po vaséh od hiše do hiše popraševati: „ali imate kako kravo ali voliča na prodaj?“ Kar pa so napravili v Kranji vsak pondeljek živinske sejme, kupcev ni več na Gorenško, in živina nam ne gré izpod rok. Kupci hodijo le rajši v Kranj, nam pa je predaleč živino doli goniti, zlasti ker se ni zanesti, da bi bilo vsak pondeljek dosti kupca. Potem se posili, da daj živino na pol zastonj, ali jo goni pa nazaj; in tako imaš veliko škodo, ker zapraviš čas in denar, in živina se zeló vtrudi. Zato bi nam bili živo potrebni nekateri sejmi za živino govejo in konjsko. Najpripraviš kraj bi bil pač v Lescah; Radoliški sejmi niso tega imena vredni. Ondotnemu srenjskemu zastopu očitajo, da se kaj malo poganja za povzdigo trštva, kupčije in sploh občnega blagostanja, in tudi prostora za živino nimajo. Napravili naj bi se po naših mislih kaki 4 sejmi; prvi pred pustom, morda na sv. Valentina dan, na debeli četrtek ali pustni pondeljek; drugi meseca